

Sinuga

Eesti Puuetega Inimeste Koda

Juuni 2008

**Eesti invaliikumise
algusaastad**

**Kristiina Peetsalu —
tunnustus
erilise teo eest**

**Sünnipäevapidu
purjeka pardal**

AIVE SARJAS

3 Suvi on käes ja meie kätes!

MIHKEL AITSAM

4 Eesti invaliikumise algusaastad

TIIA TIIK

11 Invatakso — 10 aastat
liikumisvabadust Tallinnas

13 Tunnustus erilise teo eest

UNO TAIMLA

14 Kuulmispuudega inimesed kuuljate keskkonnas

VELLO JASKA

16 Puuetega inimeste tegevus muutub
üha sisukamaks

KARIN HANGA

18 Puuetega inimeste õigused lennureisidel

20 Valmis infoteatmik "Abiks puudega inimesele"

MEELIS JOOST

21 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteel
täitub 50 aastat

22 Puudega inimene pääseb Tallinnas
sõidusoodustuse tõendamisest

KARIN HANGA

23 Õppekäik Soome ja Rootsi

27 Jalutu jooksja läheb olümpiale

AIVE SARJAS

28 Sünnipäevapidu purjeka pardal

TOIMETUS

Toompuiestee 10
10137 Tallinn
epikoda@epikoda.ee
Tel 6616629

Peatoimetaja
Eha Leppik, 5543180,
eha.leppik@mail.ee

Toimetaja
Aive Sarjas, 5079962,
aivesarjas@hotmail.ee

Kujundus ja küljendus
Egon Erkmann /
Carp Stuudio, 6412528

Kaane fotod Aive Sarjas

Toimetusel on õigus
kaastöid lühendada
ja toimetada.

Sinuga väljaandja on
MTÜ Eesti Puuetega
Inimeste Koda.

Sinuga ilmub 3–4 korda aastas.

www.epikoda.ee

Suvi on käes ja meie kätes!

Lõpuks ometi on suvi käes. See päris suvi ikka, mitte halb suusailm, mis talvekuudel meele mõruks tegi.

Ja meie kätes on suvi ka. Selles mõttes, et igäüks saab ise määrata, milliseks järgnevad päikeselised kuud kujunevad. Kes tahab, loeb toas raamatut ja kuulab raadiot, kes tahab, läheb välja loodusesse.

Loodus on üks pagana huvitav asi, eriti siis, kui on aega temaga sinasõprust pida ja teda vaadelda.

Mu sõbrad ja tuttavad vaatavad telekast Kanal 2, ETVd või muid kanaleid. Mina vaatan teleka kõrval olevast aknast RebaseTVd. Igal õhtul kell pool kümme läheb mu kodutalli seinal liikumisanduriga töötav tuli põlema ning rambivalgusse ilmub Reinuvader. Juba sügisest saadik. Vahel silkab niisama kiirelt-kiirelt üle õue, vahel aga kondab tükk aega talli ees ringi, kaevab augukesi ja otsib putukaid. Söögiks kõlbab kõik. Eriti praegu, mil pojad pesas oma osa ootavad.

Päeval asjatab Reinuvader kaasaga vaheldumisi pesa läheduses asuvas hobusekoplis. Junnihunnikutes elavad sitasitikad, kui muud kõhutäiteks võtta pole, sobivad needki. Emane näeb välja natuke kõhnem ja äbarikum, poegade imetamine on kurnav töö. Isasel on aga veel talvekarv pooleldi seljas, ju pole pesakonna kasvatamise kõrvalt piisavalt aega, et paksu kasukat maha visata.

Suvist rõõmu ja avastamislusti võib aga leida ka lindude-lillede vaatlemisest. Linnavarblase tegemisi ja võilille kasvamist on kindlasti väga huvitav jälgida.

Soovin, et iga lugeja leiaks endale piskese loodusetüki, millega koos läbi suve kasvada. Siis saame sügisel öelda, et oleme killukese võrra rikkamad ja natuke targemad ka.

Ilusat suve sulle, armas lugeja!

AIVE SARJAS
Toimetaja

Eesti invaliikumise algusaastad

Eesti Liikumispuuetega Inimeste Liidu asutaja
Mihkel Aitsami meenutused

Minu sügavam huvi invaprobleemide vastu algas 1970ndate aastate lõpus. Paljusid invaliidsusega seonduvaid probleeme ma adusin, olin neid enda jaoks toleaeages ühiskonnas lahti mõtestanud, kuid nad ei äratanud minus sügavat huvi. Olin leidnud oma koha ühiskonnas, saanud hariduse ja end ka oma võimetele vastavale tööpostile (ETKVL arvutuskeskuse peainsener) üles töötanud, perekonna loonud ja isaks saanud. Otsene pidev kontakt teiste invaliididega (ja vajadus selle järele) puudus.

Saatuslik lehekuulutus

1980. a veebruarikuu teisel poolel ilmus Õhtulehes kuulutus: „15. märtsil on Keilas Ohtu tee 5 kutsutud kõik, kes on huvitatud ühingu Autom Tallinna osakonna juurde käsijuhtimisautode omanike sektori loomisest. Eesmärgiks on tegelda sõidumeisterlikkuse tõstmise (sh 1981. a kehtimahakkava uue liiklusmäärustiku õppimise-

ga) ja autospordiga — vigursõit ja rahvarallid käsijuhtimisautodele. Kõik on teretulnud!” Kuulutuse avaldajaks oli Votele Luha, Harju Automi instruktor, kes tegeles rahvarallide korraldamise, sõidumeisterlikkuse ja liiklusmäärustiku õpetamisega. Ise oli ta invaliid — kui ma ei eksi, puudus tal paremal jalal põid ning ta käis karkudega.

Vaevalt, et Votele Luha või keegi teine kohaletulnutest aimas, et paneme aluse invaliidide „ärkamisajale” omaaegses N Liidus: plahvatuslikult kiiretele protsessidele, mis viisid invaspordi ja ühingu tekkele nii Eestis kui kogu NLs.

Otse fantastiline oli invaliidide valmisolek ja tahtmine osaleda ühisüritustel, rallidel. Seda näitasid näiteks 1981. a, 1982. a ja eriti 1983. a Jaanikurallid. Viimane toimus Paldiski külje all Põllkülas. Stardieelsel ööl oli metsik äike. Kui varahommikul Eesti Raadio reporter Liina Kuzmaga Põllküllas sõitsime, oli hinges kahtlus,

kas seal üldse kedagi on? Pilt oli aga vapustav — kõik olid kohal!

Kõik algas autoklubist

Sektoris algas tegevus: juhatuse liikmete graafikujärgsed valved ja vastuvõtud kindlatel nädalapäevadel Keilas Ohtu tee 5. Käivitus ühiskondlike autoinspektoriite grupi töö — kuulusin ka ise nende hulka. Grupp tegeutses edukalt paar-kolm aastat. Algas liikluseeskirjade õppimine, vigur- ja jäärajasõitude treeningud, põhimõttelise uuendusena ka kohtumised Sotsiaalhooldusministeeriumi ja teiste ametkondade töötajatega. Esinemas käisid ministeeriumi pensionäride teenindusosakonna juhataja V. Reinert, jurist S. Tromp, autoinspeksiooni liiklusjärelvalve töötajad, hiljem lisandusid veel muul viisil huvitavad inimesed.

1981. a Jaanikurallist alates hakkas Automi käsijuhtimissõidukite sektori tegevust kajastama Eesti Raadio.

Fotod: www.eil.ee.

Vasakul: Oda viskab artikli autor Mihkel Aitsam, tolaeagne RSK Invasport esimees. Keila–Joa, 1984.

All: Kaheksakümnendatel väga populaarse telesaate “Prillitoos” saatejuht Hagi Šein Mihkel Aitsamit intervjuueerimas.

Mati Mugur heidab granaati. Nagu sõjalis–patriootlikud mängud! Sel ajal (1984) aga tavaline. Kas taustal on näha ka KGB valvsaid silmi? Muuseas, võistluste avamisel olid need mehed kohal.

Oli ülemaailmne invaliidide aasta, raadio suunas meie juurde Liina Kuzma.

1981. aasta kevadtalvel hakkas V. Luha kurtma, et temal ei ole süda korras — kõrge vererõhk, pulsi vahelejätmised. Aitasin talle muretse da vererõhu mõõtmiseks vajalikud seadmed, olukord ei paranenud. Ta taandas end käsijuhtimissõidukite sektori esimehe kohalt. See koorem tuli minu õlgadele. Palusin koorma kandmisele appi Elgi Saare, olin teda juba ürituste käigus tundma õpinud. Ega Elgi pikalt mõelnudki, lõime käed. Üsna kiiresti kasvas ta ühingu „sise-miseks hingeks”.

Peaaegu kohe palusin hakata tal täitma sekretäri, informaatore ja sidepidaja kohustusi. Meievaheline tööjaotus kujunes selliseks, et Elgi töötas organisatsiooni sisse, mina väljapoole. Nii oli see kõigil meie kolmeteistkümnel koostöötamise aastal (ka EIÜ ja EIÜL–s). Tagantjärele loen sellist tööjaotust parimaks, ainult tänu sellele oli mul võimalus kaugemaid sihte seada.

Organisatsiooni „juhtoina” vahetus toob alati kaasa suuremaid või väiksemaid muudatusi, nii oli ka minu saamisega käsijuhtimissõidukite sektori esimeheks. Olime erinevate elukogemuste ja vaadetega inimesed. V. Luha (tal omal autot ei olnud) töötas Automi Harju rajooni osakonnas instruktorina. Tema tööülesan-

deks oli kaasaaitamine rahvarallide läbiviimisele, liikmeskonnale liiklusmäärustiku õppimise korraldamine jm jooksvad tööd. Selle käigus tabas ta ära, et invaliididest käsijuhtimissõidukite omanikega ei tegele keegi, nad on jäetud omapead. See oli tema poolt väga tänuväärne tähelepanek. Veelgi tähtsam oli, et ta leppis kokku Automi Vabariikliku nõukogu esimehe V. Tammiku ja Tallinna organisatsiooni esimehe Virve Kiisaga sektori loomise Tallinna organisatsiooni juurde. Nii ühe kui teise kohta võib öelda, et nendepoolne suhtumine oli väga hea, meid lasti ise elada ja toimetada. Ei mäleta, et mingeid piiranguid oleks püstitatud. Eriti usalduslik vahetõtted kujunes mul V. Kiisaga, meil tuli koos nii mõnedki „hapud õunad“ ära süüa — V. Luha hilisemad põhjendamatud kaebekirjad.

Invaliide olid N Liidus kaheksakümneid — rikkaid ja vaeseid

Tänapäevases mõistes hakkas sektor tööle fännklubi- na, liikmeid ühendavaks teljeks auto ja autosport. V. Luha poolt külvatud seeme kukkus ettevalmistatud pinnasele, olid olemas „sündinud autosportlased“ Mati Kuuse, Rein Lillema jt, kes hakkasid koheselt rahvarallisid organiseerima ja ise osalema.

Mina nägin ja näen praegugi käsijuhtimissõidukis

invaliidi jalgu, tema liikumisvahendit, mitte spordivahendit. Loomulikult annavad spordivõistlused emotsionaalselt palju nii osavõtjatele kui pealtvaatajatele — kaasaelajatele, kuid see jääb ikkagi elitaarseks spordiks, spordiks vähestele (rääkimata sellest, et võistlejatele enestele ei ole asi odav: auto ettevalmistus, bensiin, „kõksakate“ ja purunemiste remont jne). Liikmeskonna täienemine teistsuguste huvidega invaliididega ja hoopis teisesuunaliste kohtumiste-ürituste korraldamine ei meeldinud aga V. Luhal.

NSV Liidus jagunesid invaliidid tinglikult justkui kahte gruppi:

- Need, keda aktsepteeriti avalikult riiklikult toetamist-abistamist vajavateks: pimedad ja kurdid, kellel olid omad ühingud ja põhiliselt oma liikmeskonna tööjõu kasutamisele rajatud (suurte riiklike maksusoodustustega) tootmisettevõtted.
- Teised, kes olid tunnistanud küll invaliidideks (kõik peale kurtide ja pimedate), kuid kellel puudusid ühingud ja tootmisettevõtted.

Selline invaliidide avalikult „kahte lehte löömine“ tõi loomulikult kaasa erinevad suhtlemisvõimalused ja elustandardid. Kurtide-pimedate ühingud olid tänu suurtele riiklikele maksusoodustustele rikkad (näit Tallinna Silmakliinik ehitati pimedate ühingu raha-

dega). Nad toetasid oma liikmeid majanduslikult, andes raadiod, magnetofone, remonditoetusi jm, nad korraldasid isetegevust, ekskursionsioone lõunapiirkondadesse, arendasid kurtide ja pimedate sporti, osalesid nii NSVL kui ka ülemaailmsel spordivõistlustel.

Mitteaktsepteeritutel kõik see puudus, ei mingeid ühingu- id, ei mingeid tootmisettevõtteid. Hoopis isoleerimine ühiskonnast, ühingud olid poliitilistel põhjustel keelatud: invaliidid (köverad, kurdid, ratastoolide (mida ei olnud, ja kui olid, siis kohutavalt suured) jm abivahenditega) ei sobinud „nõukogulikus heaoluühiskonnas“ avalikult elama. Oli ju ajastu, kus emad, kellel sündisid puuetega lapsed, olid ise selles süüdi... Sünnitusmajades tehti neile koheselt ettepanek lapse lastekodusse andmiseks. Kahe või enama invaliidi kohtumine või omavaheline jutuajamine tänaval oli toleleagues ühiskonnas kohutav vaatepilt.

Soome TV vahendusel oli meil (Põhja-Eesti invaliididel) mingi ülevaade invaliidide elust, nende ühingutest ja invaspordist lääneriikides. Paljud unistasid selliste ühingute loomisest Eestis, hästi mõisteti koostegutsemise vajalikkust, kuid puudusid võimalused — organisatsioon, mille kaudu selleni jõuda. Selleks sai Automi käsijuhtimissõidukite omanike sektor, olles esimene avalik

RSK Invasport hooaja avavõistlused Norma Staadionil Maarjamäel 1983. aastal.

Aivar Kink, Andrus Seppam, Jaak Pihlakas, Tiit Roos — meie raskerahurvägi ratastoolide võidusõidus.

võimalus invaliididele kogunemiseks ja probleemide arutamiseks.

Eks minagi alustasin sektori eesotsas mõtetega invariühingust..., kuid see kõik oli alles kaugel. Üks erihuvi mul siiski oli: kui võimalik ja kui on huvitatust, siis invaspordi kaudu kaasata ja legaliseerida invaliidide laiem osavõtt ühistegevusest. See oleks olnud edasiminekuks.

Sport ühendas ja aktiveeris

1981. a kevadel korraldasime esimese kahepäevase kergejõustikukallakuga laagri (see oli üldse esimene invalaager) kurtide ühingu puhkebaasis Kohila lähistel (ühingu juhatus suhtus väga mõistvalt, saime ruumid kasutamiseks tasuta). Õnnestumine oli täielik, positiivseid emotsioone jagus kõigile. Eriti on meelde jäänud Paidest pärit mõlema reie amputatsiooniga (tugevasti ülekaaluline) mees Näpp — istuli maas kuuli tõukamas.

Edasi hakkas Automi käsijuhtimissõidukite omanike sektor arenema kahes suunas:

- sõidumeisterlikkuse arendamine (k.a sõidutreeningud libedal teel — jäärajal), ühiskondlike autoinspektorite grupi töö ja rahvarallid;
- invaspord plus laiemat huvi pakkuvad kohtumised (juristid, arstid, alternatiivravi esindajad, dietoloog, seksuoloog jt).

Mõlemal oli palju nii omi kui ühiseid huvilisi ja toetajaid.

Suureks takistuseks sektorisse koondunutele (Keila inimesi oli ainult neli-viis) ürituste korraldamisel oli liikumispuudelistele, eriti ratastoolikasutajatele sõna otseses mõttes ligipääsetavate ruumide puudumine Tallinnas. Igakordsele sõidule Keilasse ja tagasi kulus palju aega ja vaeva. Enamusel (80–90%) liikmeskonnast aga oma transpordivahend puudus.

Esimene, meie vajadustele enam-vähem vastav ruumikompleks, mille leidsime, oli ETKVL Ehitusvalitsuse uus saun Pääskülas, Tihniku tänaval asunud segusõlme territooriumil. Ligipääs oli hea, sauna eesruum ürituste läbiviimiseks küllalt suur. Kokkuleppe saavutamine ruumide tasuta kasutamise kohta valdajatega ei olnud keeruline, mul olid nendega head tööalased suhted.

Neid ruume kasutasime mitmel aastal, isegi suuri jõulupidusid sai seal peetud. Nii kandus Tallinna Automi käsijuhtimissõidukite omanike sektori töö raskuspunkt Keilast Tallinna, see omakorda aitas kaasa liikmeskonna kiirele kasvule.

1982. a suveks valmistumisel võtsime programmi juba kahepäevased invakergejõustiku võistlused. Toimusid need juulis Haapsalu lähedal Doorakul Lääne Kaluri puhkebaasis.

See laager oli suur korradamine. Kogunes ligikaudu 60–70 inimest (invaliidid, nende perekonnaliikmed) mitmetest Eestimaa piirkondadest. (Minu mäletamist mööda tuli kaugeim pere kohale Valgast. Nendega seoses meenub, kuidas umbes 15aastane poeg tõi süles, kätel kandes, tuppä füüsiliselt väga väikese ja liikumisvõimetu ema Aina.) Kõik tehti ja korraldati oma jõududega, omalgatusliku initsiatiivi korras, ka võistlusplatside ettevalmistamine „karjamaale” (seal toimusid võistlused), kohtunikutöö. Eriti meelde jääv oli õhtune pidu, see valandas fantaasia ja isetegevuse tahtmise — midagi nagu pääses paisu tagant: koostati ja esitati lühinäidendeid, instseneeringuid.

Ootamatud külalised avasid uue ukse

Meile kõigile ootamatult saabus Doorakule Tõnu Karu (TA Küberneetika Instituudi teadustöötaja, invaliikumise suur toetaja). Tema tõi kaasa tõelised üllatuskülalised: Leningradi Proteesimisinstituudi direktori, ortopeediaprofessori, kelle nime olen kahjuks unustanud, koos oma füsioteraapia osakonna juhataja dr Rõbakoviga. Nendeni oli jõudnud info (Tõnu Karu kaudu), et Eestis tegeldakse invaspordiga. Tuldi vaatama, malli võtma ja sidemeid looma.

Mõlemapoolne vaimustu-

mine oli suur — nii meie kui ka külalised jäid võistlustega väga rahule (peale klassikaliste kergejõustikualade nagu ketas, oda, õhupüssi laskmine, olid meil kavas ka mitmed mängulised, kuid täpsust arendavad spordialad: rõngaste heitmine märklauada, tennispalli viskamine pange jm).

Peale võistluste lõppemist pidas professor loengu proteesimise hetkeseisust ja perspektiividest tollaegses N Liidus. Tema ettekandest selgus, et ta osales NSVL delegatsiooni koosseisus ÜRO istungjärgul, kui 1981 ülemaailmseks invaliidide aastaks kinnitati, samuti invakümmeaastak 1982–1992, mis oli mõeldud invaprobleemide lahendamiseks. Kuulsime ka seda, et Leningradi Proteesimisinstituudis tegeldakse samuti pisitasa invaspordiga. Kohtumine lõppes lubadusega kutsuda meid samal sügisel Leningradi, osalema nende poolt korraldatavatel kergejõustikuvõistlustel. Innustust edasiseks said mõlemad osapooled.

Reis Leningradi sai otsustavaks

Kutse Leningradi saabus septembri alguses, võistlused pidid toimuma, kui ma õigesti mäletan, 20. septembri paiku. Kutsutud oli 16 inimest.

Leningradi sõitsime nelja autoga: mina, Juhan Nurme, Elgi Saare ja Mati Kuuse.

Spordipäevade avamine Läänemaal Doorakul — aga mis aastal: 1982 või 1983? Spordipäevi peeti Doorakul kolm korda — 1981, 1982 ja 1983. Hiljem, 1988 aastal ka vist.

Kaasa võtsime esindajad kolmest ametkonnast: dr Fritsas Markusase Arstlikust Kehakultuuri Dispanserist, Eha Leppiku Sotsiaalhooldusministeeriumist ja ühe instruktorist noorhärna, nime kahjuks ei mäleta, Spordikomiteest. Eelnimetatud inimeste kaasavõtmine Leningradi oli tahtlikult planeeritud — oli tarvis, et sealnähtut ei kommenteeriks vaimustunult invaliidid, vaid seda teeksid kõrvalised, võimalikult erapooletud ametkondade esindajad. Salasooviks oli Eestis püsti panna invaliidide oma, sõltumatu spordiorganisatsioon — spordiklubi (Eestis oli alanud juriidilise isiku õigustes rahvaspordiklubide loomine).

Sõit Leningradi õnnestus. Meid majutati hiigelsuure staadioni tribüünide all asuvasse hotelli. Samal staadio-

nil toimusid järgmisel päeval ka võistlused. Sõitsime Leningradi ettekujutusega, et seal on invasport palju arenenum, palju kaugemale jõudnum kui meil, ning et me ise spordivõistlustest osa ei võta — vaatleme ja õpime. Kuid tegelikkus kujunes vastupidiseks: kui staadionile toodi bussidega sportlased-invaliidid (patsiendid proteesimisinstituudi haiglast), nad üles rivistati ning algas avadefilee (loomulikult faaridelide ja marsiga), olime kui üks mees rivis ja tegime võistlused täies mahus kaasa, ka dr Markusas (ta oli ka ise invaliid, kaotanud sõjas parema käe ülevalt poolt küünarnukki). Ei kahetse, emotsioonid missugused!

Igati jäid rahule ka meiega kaasa sõitnud inimesed. On hoopis midagi muud kui võistlused toimuvad staa-

Vinge odamees Mati Kuuse. Operaator Kõps paistab ka kohal olevat. Pildile on jäänud tema kaamerat hoidev käsi. Aga kus ja millal seda filmi tehti? Kas keegi mäletab?

Võistluste avamine 1984. aastal Keila-joal. Toona oli külalisi Omskist, Leningradis, Lätist, Leedust. Vaadake pilti hoolega — sellel on palju tuttavaid inimesi, osad neist spordivad tänagi.

dionil, mitte karjamaal nagu meil. Leningradis toimunud võistlustel osales ka üks proteesimisinstituudis ravil olnud bulgaarlane, koheselt võeti käibele mõiste „rahvusvahelised võistlused”.

Kergejõustikualad olid leningradlastel valitud ainult puhtsportlikud, nagu see on maailmas tavaks. Võistlused lõppesid samal õhtul banketiga sealsamas tribüüni all asuvas sööklas. Osavõtjaskond ei olnud suur: kogu meie delegatsioon pluss Leningradi Proteesimisinstituudi juhtivtöötajatest meditsiinipersonal (võistluste organisaatorid), mõned Leningradi invaliidid ka.

Leningradis ilmnes suur ja põhimõtteline erinevus siinse ja sealse invaspordi vahel:

kui meil oli initsiatiiv invaliidide endi kätes, kogu vajaliku korraldamis-organisereimis- ja kohtunikutöö tegid invaliidid ja nende perekonnaliikmed ise, siis seal tehti see töö ära valgetes kitlites meditsiinipersonali poolt, invaliidide omaalgatus oli võrdne nulliga, nemad toodi (!) ainult võistleva. Tolleaegset suhtumist invaliididesse iseloomustas ka see, et võistluste algul suleti ja lukustati staadioni metallväravad — staadionil toimuv ei olnud ju mõeldud publiku silmadele.

Edasine areng Eestis läks aga plaanipäraselt — nähtu oli jätnud meiega kaasa sõitnutele ülimalt positiivse mulje, mida nad kodus ka heldelt teistega jagasid. ENSV Spordikomitee esimees M. Mark

mõistis meid, Tallinna TSN TK Kehakultuuri- ja Spordiosakonna juhataja Talvistu toetas ning 26. detsembril 1982 toimus Õismäel Rahvaspordiklubi „Invasport” asutamiskonverents (TK Kehakultuuri- ja Spordiosakonna poolt osales I. Laherand). RSK Invasport põhikiri kinnitati Talvistu käskkirjaga 3.01.1983.

Olime saavutanud esimese tõeliselt suure võidu — invaliidide oma ja iseseisva, juriidiliselt tunnustatud organisatsiooni. RSK Invasport oli ka üks esimestest rahvaspordiklubidest, kes sai Hoiupangas ametliku arveldusarve, seda Hoiupanga tollaegse juhi Siim Kallase toetusel.

Invatakso — 10 aastat liikumisvabadust Tallinnas

Tallinna liikumis- ja nägemispuudega inimesed kutsusid ellu invataksoteenuse pilootprojekti, sest invataksot on vaja inimestele, kes ei saa kasutada ühistransporti. Samas on nad võimelised ise oma asju ajama, soovivad osaleda puuetega inimeste üritustel, käia kontsertidel, sugulaste pool külas jne.

TIIA TIIK

Tallinna Puuetega Inimeste Koja taksoteenuse projektijuht

Oluline on see, et liikumispuudega inimestel oleks liikumisvabadus nagu kõigil teistel.

Esimesed madalapõhjalised liinibussid osteti Tallinnasse täpselt 10 aastat tagasi. Linnaametnikud leidsid, et Tallinna Puuetega Inimeste Koda on pädev välja selgitama, millistele liinidele need madalapõhjalised bussid saata. Bussid olid küll head, kuid ei parandanud olukorda kuigivõrd — liikumispuudega inimesel oli talvel kohandamata peatustes ja tänaväärtes võimatu iseseisvalt liikuda.

Pilootprojektist eelarvelise sotsiaalteenuseni

Tuge andis sotsiaalhoolekande seadus, mis sätestab, et kohaliku omavalitsuse ülesanne on osutada invatranspordi teenust. Samu-

ti olid abiks puuetega inimestele võrdsete võimaluste loomise standardreeglid.

1998. aastal oli I grupi invaliide ja lapsinvaliide Tallinnas kokku 2580. Invataksoteenuse vahendite planeerimisel arvati teenusevajateks veerand nende koguarvust, mis teeb orienteeruvalt 1150. Algselt väljastati kviitungeid, hiljem magnetkaarte mõne kuuga ligi 800.

Tallinna Puuetega Inimeste Koda selgitas välja, et taksot on vaja I grupi nägemis- ja liikumispuudega invalididel, puuetega inimeste MTÜdel, haiglatel üksikute vanurite haiglast koju transportimisel.

Korraldati konkurss, töötati välja kriteeriumid ja teenust sai tarbima hakata 15. maist 1998. Otsustati et invataksoteenust osutatakse ainult Tallinna elanikele, sest teenust rahastatakse Tallinna linna eelarvest. Tegelikuses said teenust garantiikirja alusel kasutada ka teiste omavalitsuste puuetega inimesed, sest nende eest ta-

sus elukohajärgne vallavalitsus.

Tänaseks on olukord palju muutunud, aga vajadus invatakso järele on endiselt suur. Kuigi iga aastaga lisandub Tallinna tänavatele madalaid trolle, tramme ja busse, on peatustes ümberistumine raskendatud. Plusiks on peatustest ja Internetist leitavad madalapõhjaliste transpordivahendite saabumisajad peatustesse (täpsed kellaajad märgitud kollasega).

Invatakso teenust rahastatakse Tallinna linna eelarvest ja teenuse ostmiseks eraldatud raha suureneb iga aastaga. Kuid samas kasvab ka puuetega inimeste arv. See on viie aastaga kasvanud 12000-lt 20000-ni. Eakaid on neist 33%, kuna alates 2000. aastast saavad puuet taotleda ka vanaduspensionärid. Bussipeatuste vahemaad kodu, haiglate ja ametiasutuste vahel on endiselt suured.

Alates 2005. aastast viiakse Termaki Autopargi AS invatranspordi ühisliinidega iga päev tööle 10 ratastooli kasutajat, sest kehtiv invabussi kuulimiit võimaldab tööle saada vaid 6–10 korral kuus.

Klientide rahulolu uurimused

Soovime, et kliendid oleksid invataksoteenusega rahul, viime igal aastal läbi kliendiuuringud. Rahulolu on aastatega suurenenud, kuid samas — probleemid on jäänud samaks.

Kliendi kuulimiiit on suurenenud ainult kütusehinna tõusu võrra, probleeme tekitab ka taksode vähesus ja puudega inimestesse suhtumine, nende abistamine.

Samas on aastatega vähenenud kaebuste arv — kuigi informeerime invataksokasutajat magnetkaardi kehtivusest kirjaliku teabelehega, on paljud inimesed üllatunud, kui nende kaart suletakse, sest nad on jätnud esitamata ekspertiisiotsuse.

On ilmnenu, et taksojuhid vajavad koolitusi puudega inimeste teenindamise osas. Samuti on soovitud, et invabussi kasutajad saaksid bussi tellida ilma 12–24 tunnilise ooteajata. Neid ettepanekuid oleme esitanud Tallinna Linnavalitsuse esindajatele, edastanud taksofirmadele ning seadnud üles meie kodulehele www.tallinnakoda.ee. Igal aastal anname välja taksoteenuse voldiku.

Tänaseks on olukord paremaks muutunud, kuna sees taksofirmade vahetusega on Tallinna Puuetega Inimeste Koda korraldanud regulaarseid taksojuhtide koolitusi.

Tallinna Puuetega Inimeste Koja roll invataksoteenuse koordineerimisel:

- välja töötada kriteeriumid, kes on õigustatud invataksot kasutama (kuni 1999. aastani I ja II grupi ja lapsinvaliidid; alates 2000. aastast sügava- ja raske liikumis-, nägemis- ja liitpuudega isikud);
- levitada infot, teavitada avalikkust invatakso ja sotsiaalteenuste võimalustest;
- selgitada välja õigustatud kliendid ja väljastada magnetkaarte;
- kehtestada kuulimiiidid ja planeerida invatakso raha ühtlast kasutamist aasta jooksul;
- korraldada konkursse/pidada läbirääkimisi teenusepakujatega ja osutajatega tingimuste osas;
- otsida lahendusi probleemidele ja moodustada taksokomisjon;
- korraldada uurimusi ja selgitada välja teenusega rahulolu;
- kaitsta puuetega inimeste huve, teha ettepanekuid invatakso ja ühistranspordi kasutamise küsimustes.

Pahameelt põhjustab kasutajate seas vaid abistamise eest tasumine ja limiidi napus, sest kilomeetri ja sõidu alustamise tasu hinnatõus on vähendanud reaalselt taksoteenuse kasutamise mahutu.

Probleemid on endiselt aktuaalsed hoonetes, eriti treppidel liikumisel ülalpool esimest korrust. (Taksojuht aitab kliendi tõstukiga bussi ja liikumisel esimesele korrusele — toim).

Murelikuks teeb kliente ka koolitustele ja vabaaja üritustele pääsemine, sest Tallinna invatakso kuulimiiidist selleks ei piisa. Samas, Tartu linn näiteks maksab kinni invatakso ja transpordi ühingutele, tagades puue-

tega inimestele liikumisvabaduse laagritesse, koolitustele, ühisüritustele üle Eesti. Tallinnas finantseeritakse selliseid sõite ainult projektide eelarvetest.

Koolituse vajadus

Kogemustest on palju kasu, sest 150 taksojuhi koolitamisel on abiks olnud oma ala eksperdid: Mati Mugur on õpetanud liikumispuudega inimeste teenindamise iseärasusi ning abivahendite kasutamist; Rein Järve on jaganud nõuandeid kuulmispuudega või kurdi taksokasutaja teenindamisel; Vello Vart on selgitanud, kuidas märgata pimedat inimest, juhtida inimest hooneni ja

mitte karta temaga kaasasolevat juhtkoera.

Koolituste eesmärgiks ongi teadvustada, et puudega inimene on tavaline taksokasutaja, kuid invataks on temale soodsam, sest linn maksab kuulimiidi ulatuses $\frac{3}{4}$ puudega inimese taksoarvest.

Puudega inimene vajab head teenindust, mõistvat suhtumist ja abistamist liikumisel. Tulemuseks on see, et rahul on klient ja ka taksojuht.

Tänu koolitustele on taksojuhtide eelarvamused puudega inimeste suhtes vähenenud, on aru saadud, et takso pole kiirabi.

Suvele vastu lillalise magnetkaardiga

Koos invataks 10. sünnipäevaga 15. mail võtame alates 1. juunist kasutusele uue magnetkaardi ja vahetame välja senised valged taksokaardid.

Täname Tallina Linnavalitsust, taksoteenuse osutajaid ja anname uued magnetkaardid pidulikult üle klientidele, kes on teenust kasutanud 10 aastat. Tänu erinevatele sotsiaalteenustele on puuetega inimeste elu läinud paremaks ja lihtsamaks.

Foto: Peeter Langovits, Postimees

Tunnustus erilise teo eest

Žürii koosseisus Tiina Levald (LC Tallinn Vanalinn President), Helve Luik (Eesti Puuetega Inimeste Kojas esimees), Riho Rahuoja (Sotsiaalministeeriumi asekancler), Karl Ottas (LC Tallinn Kristiine president), Ranno Rüütsalu (LC Keila president) ja Matti Klaar (LC Tallinn Vanalinn, stipendiumikonkursi idee algataja) otsustas ühehäälselt anda 2008. aasta puudega noore inimese stipendiumi (12 000 krooni) **Kristiina Peetsalule** (fotol).

Kristiina on 28-aastane pime neiu. Ta on aastate jooksul õppinud tantsimist, õpetanud massaažikooli, töötab iseseisvalt pimemassöörina ja võimaldab ka teistel pimemassööridel enda juures töötada. 2007. aastal lõpetas Kristiina Tartu Ülikooli eesti keel võõrkeelena erialal, kõrvalaineteks majandus, soome keel ja kirjandus.

Kristiina on aktiivne Põhja-Eesti Pimedate Ühingu liige, ta kuulub nii selle kui ka Eesti Pimedate Ühingu juhatusse. Ta on esindanud Eestit Euroopa Puuetega Inimeste päeval Brüsselis. Psühholoogiahuvilisena on Kristiinal õnnestunud osaleda Portlandis (Oregoni osariik USAs) sealse Protsessile Orienteeritud Psühholoogia Instituudi korraldatud viienädalasel intensiivkoolitusel.

Ka stipendiumi, mis anti üle Eesti Rahvusraamatukogus LC Tallinn Vanalinn heategevusõhtul 18. aprillil, kavatses Kristiina kasutada õppimiseks.

Kuulmispuudega inimesed kuuljate keskkonnas

Käesoleval aastal on toimunud juba mitu konverentsi, millel on käsitletud kuulmispuudega inimeste rehabilitatsiooni ja igapäevaeluga toimetulekut.

Konverents Tartus

28. märtsil Tartus toimunud konverents „Kuulmispuudega laste rehabilitatsioon” keskendus laste sisekõrva implantatsiooni võimalustele, sellega kaasnevale rehabilitatsioonile ja toimetulekule koolis, perekonnas, lasteaias.

Konverentsil esinesid tunnustatud kõrvarstid dr Katrin Kruustük, dr Liina Luht, sotsiaaltöötaja Mari Reilson, pedagoogid Regina Paabo Tartu Ülikoolist, Olga Ilgina Tallinna Heleni Koolist. Tea Aavik ning Anna Rižis Tartu Hiie Koolist käsitlesid kurtide, implantaadilaste ja kuuldeaparaadi kasutajate suhtlemisvõimalusi ja õppetööga toimetulekut. Külaliselektoritest osalesid konverentsil Suzanne Harrigan Suurbritanniast ja Viktorija Mcdonell Austraaliast.

Konverents Tallinnas

18. aprillil Tallinnas aset leidnud konverents “Kuul-

UNO TAIMLA

Eesti Vaegkuuljate Liidu asutajaliige

mispuudega inimesed kuuljate keskkonnas” keskendus noortele, töö- ja pensioniealistele inimestele. Avaettekandes käsitles Sotsiaalmiisteeriumi asekanstler Riho Rahuoja seadusemuudatusi sotsiaalhoolekande alal, lisaks rääkis ta soodustingimustel saadavatest abivahenditest. Kahjuks peavad vaegkuuljad abivahendite kompenseerimisel leppima kehtestatud piirsummadega.

2008. aasta riigieelarve vähendamise abivahendite dooteerimisraha ei mõjutavat. Rahuoja märkis ka vaegkuuljate aktiivsust kuuldeaparaatide ja teiste kuulmisabivahendite taotlemisel.

Eesti Vaegkuuljate Ühingu asutaja ja kauaaegne esimees Uno Taimla rääkis oma esimestest kokkupuudetest kurtidega, nürmikute ja isegi kurttummadega 40 aastat tagasi, kui asus tööle toleaegsesse Eesti NSV

Kurtide Ühingusse. Tuli suhelda ja lahendada mitmesuguseid tootmis-, õppimis- ja olmeprobleeme viipekeele, suult lugemise, aga ka keha-keele abil. Kuuldeaparaatide valmistamist tollel ajal alles katsetati. Praegu on kuulmispuudega inimestele avatud võimalused rehabilitatsiooniks, kuuldeaparaatide ja abivahendite saamiseks, need tagavad igapäevaeluga toimetuleku.

Eesti Kurtide Liidu president Volli Pärnla rääkis viipekeelse tõlketeenuse arengust. Vaegkuuljatele on appi tulnud täiustunud tehnilised abivahendid ja teenused. Kasutusel on valguse- ja vibratsiooniga häireseadmed, uksekellad, beebialarmid, telefoni märguvalgustid. Mobiilside areng tõi kurtidele sõnumimobiilid, samuti Interneti kasutamise võimalused.

ETVs tõlgitakse AK uudis-tesaade viipekeelde, mõnedel saadetel on ka subtiitrid. Neid peaks olema rohkem! Konverentsidel, koosolekutel peaks olema tekstitõlge. Tulvikuunistus on kõne üleskirjutamise aparaat.

Kuulmisabivahenditest, nende saamise võimalustest ning kuulmisrehabilitatsiooniteenustest andsid ülevaate Jaak Vihmand AS Tondi

Elektroonikast, Janar Vaik Jumalalaekast, Diana Legušš Tervise Abi OÜ-st. Miida võimaldab vaegkuuljale kuuldeaparaadi kasutamine, võisid osavõtjad kogeda näidatud videofilmi vahendusel.

Kai Kukkk Haridus- ja Teadusministeeriumist rääkis kuulmispuudega noorte hariduse ja tööalase väljaõppe võimalustest. Erivajadustega isikute kutseõppeasutustes õppimise tingimused ja kord on kehtestatud hari-

dus- ja teadusministri määrusega. Õppekorralduse eeskirjades on kindlaks määratud õpet toetavad tugisüsteemid: viipekeele tõlk, vajalikud abivahendid, töökoha kohandamised jm. Hetkel on elukutset omandamas enam kui 30 kuulmispuudega õpilast.

Kas kurt kuuljaks?

Sisekõrva implantaadi kasutamise kogemustest rääkis Kristi Kallaste, kes oli üks esimestest täiskasvanutest, kellele tehti enam kui kaheksa aastat tagasi sisekõrvaimplantaadi operatsioon. Praeguseks on implantaadi kasutajaid 72, neist 58 last.

Implantaat parandab kuulmist märgatavalt, kuid tuleb arvestada ka kaasnevate võimalike negatiivsete fak-

toritega. Paremaid tulemusi saavutatakse väikelastel. Soomes on paigaldatud teismeliste lastele ning täiskasvanutele ajutüveimplantaate. See võimalus on mõeldud neile kurtidele, kelle kuulmisnärv on kahjustunud ja ka sisekõrvaimplantaat ei toimi.

Koostöö naaberriikidega

Soome Kuulmishoolde Liidu tegevusest kuulmispuudega inimeste integreerimisel kuuljate keskkonda rääkis rehabilitatsiooni juht Sirpa Lauren. Töös on mitu projekti, mida rahastatakse ka Euroopa Liidu fondidest.

Üks mahukamaid projekte on "Kuulmispuudega inimeste osalemine tööelus". Sellega on seotud ulatuslik küsitlus, tulemuste analüüs ja juhendi koostamine töövõtjatele ja tööandjatele. Kolm aastat tegutses projektiga "Õnnestunud vananemine", mille tulemusena tagatakse kohtades, kus viibivad eakad vaegkuuljad (haiglad, hooldekodud, päevakeskused jm) neile vajalikud kuulmisabivahendid. Viimastel aastatel on arendatud kirjutustõlketeenust (teksti sünkroontõlge kurtidele, vaegkuuljatele). Kasutusel on ka kaugkirjutustõlketeenus Interneti vahendusel.

Värmlandi HRF (Kuulmispuudega Inimeste Liit) juht hr Stig Björklund kä-

sitles oma ettekandes koostööd Eesti puuetega inimeste organisatsioonidega. Enam kui kümme aastat tagasi alustati koostööd Eesti Liikumispuuetega Inimeste Liiduga. Alates 1999. aastast on keskendunud koostööle Eesti Vaegkuuljate Liiduga. Väga kasulikud on olnud ühised koolitusseminarid.

On alustatud koostööd ka Norras asuva Hedmarki vaegkuuljate organisatsiooniga. Informatsiooni vahendamise- ja tõlketeenuse teostamisele on palju kaasa aidanud Hilja Tuulik Larssen Karlstadist ja Inga Wahlberg Tallinnast.

Kuulmispuuetega inimeste organisatsioonide koostöökoja poolt koostatavast kuulmisrehabilitatsiooniprogrammist tegi lühikäigevaate Mari Reilson.

Vaatamata sellele, et kuulmispuudega inimeste integreerimisega kuuljate keskkonda on Eestis tegeletud enam kui 25 aastat, seisab suurem ja mahukam töö veel ees!

Konverentsi lõpuosas räägiti lühidalt ka Eesti Vaegkuuljate Liidu 15aastasest tegevusest. Juhatuse esimees Andrus Helenurm andis üle liidu tänu- ja tunnustuskirjad tublimatele ja aktiivsematele.

Jürikuu alguspäevil toimus Viljandis puuetega inimeste taidluskollektiivide juhendajate koolitus. Selle korraldas Viljandimaa Puuetega Inimeste Nõukoja tegevdirektor Urve Kimmel.

VELLO JASKA

Seminar oli kahepäevane ja osalejatele kindlasti väga õpetlik. Eriti kasulikuks tegi koolituse asjaolu, et programmis vaheldus teoreetiline osa praktilise tegevusega. Nii said õpilase rollis olnud isetegevuskollektiivide juhendajad lisaks laua taga õpitule kõik omal nahal läbi proovida ja tunda.

Seminar algas rahvalike tantsude ja mängude õppimisega. Väga kogenud tantsuõpetaja Paul Bobkov viis kogu seltskonna Viljandi kultuurimaja avarasse saali ja peagi keerlesid kõik hoogsate tantsude rütmis nagu teismelised. „Väga taibukad ja tõsimeelsed õpilased olete,” kiitis Bobkov osalejaid. „Ma ei jõua teie jaoks nii palju liikumismänge ja tantse välja mõelda, kui teie suudate omandada.”

Hea kunstnikukäega Mary Mairing õpetas seminaril osalejaid temaatilisi kutseid ja kaarte valmistama. Materjalid ja kõik vajalikud vahendid olid muidugi korraldajate poolt. Põnev oli jälgida, kuidas mõne sissejuhatava lause järel kõik hoolega tööle asusid.

Puuetega inimeste tegevus muutub üha sisukamaks

Puuetega inimeste taidlusringi juhendajad uusi teadmisi omandamas. Foto autor Vello Jaska.

Ja tulemus ei lasknud end kaua oodata. Pärast tundi korraldatud mininäitusel oli näha põnevaid ja leidlikult valmistatud kutseid ning kaarte. Isegi need, kes esimest korda taolisel koolitusel viibisid, said asjast aimu.

Meelde jääv ja elamusi pakuv oli Viljandi Nukuteatriga tutvumine. Nukuteatri direktor-kunstiline juht Altmar Looris võttis külalised lahkelt vastu. Ta oli meeldivalt nõus oma teatri tegevusest üksikasjalikult rääkima ning selgitusi jagama. Kuuajalajatel laekus teatri juhile hulk asjakohaseid küsimusi, millele ka ammendavad vas-

tused saadi. Külaskäik lõppes nukuetendusega “Kõige maitsvamad on porgandid”, see jutustas pruunist ja valgest karust.

Näitleja ja luuletaja Elle-Eha Are ülesandeks oli läbi viia draamateraapia koolitus. Selle lõigu omapäraks oli, et lektor ei jäänud pelgalt jutustajaks, vaid oskas vestlusringi haarata kogu auditooriumi. Nii koorus välja hulk mõtteid ja seisukohti, mille ümber sai arutleda ning mille illustreerimiseks igapäevaelust näiteid tuua.

Majutuskohaks olid korraldajad valinud Peetrimõisa Villa. Pärast pingelist töö-

päeva oli koolitusel osalejatel võimalik käia saunas, kinnitada keha ning võtta osa ühislauludest ning –tantsudest.

Järgmisel päeval emotsioonide tulv jätkus. Muusikaõpetaja Malle Pisarev jagas välja kellukesed ja teised muusikainstrumendid, kinnitas noodid tahvlile ja peagi kõlas kogu hubane klassiruum ilusatest kevadistest viisidest. See oli järjekordne näide sellest, et muusikat suudavad teha kõik, kes pühenduvad.

Enne koduteele asumist lepitati kokku, et sügisel kohtutakse taas.

Puuetega inimeste õigused lennureisidel

31. märtsil ja 1. aprillil k.a. toimus Brüsselis Euroopa Puuetega Inimeste Foorumi (EDF) poolt korraldatud teabeüritus, kus oli arutlusel Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus nr 1107/2006, mis käsitleb puudega ja liikumispuudega isikute õigusi lennureisil. Ürituse eesmärk oli anda teadmisi direktiivi olemusest ja tugevdada puuetega inimeste organisatsioonide teavitustöö jätkamiseks siseriiklikult, informeerides lennujaamade juhtkondasid direktiivi olemusest, puuetega inimeste õigustest ja vajadustest lennureiside ajal, ning vajadusel korraldada koolitusi lennujaamade töötajatele. Samuti on väga oluline jagada teavet puuetega inimeste organisatsioonide ja puuetega inimeste hulgas.

KARIN HANGA

Reisimine ei ole puuetega inimeste jaoks enam midagi ebataavalist, kuid selleks, et reis kulgeks ladusalt ja pingevabalt, tasub ikkagi teada oma õigusi. Seetõttu annan ülevaate, milline kord käesoleva aasta juulist on rakendumas ja millised on lennujaamade kohustused abi osutamisel.

Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus puudega isikute õigustest lennureisil

Puudega ja liikumispuudega isikute lennuliiklemist puudutav direktiiv nr 1107/2006 võeti vastu 2006. aasta juulis ning see jõustub

26. juulil käesoleval aastal. Nimetatud direktiiv on kõrgeim õigusakt Euroopa Liidus ja kuulub täies ulatuses rakendamisele kõikides EL liikmesriikides, sh Eestis.

Direktiivi eesmärk on kaitsta ja tugevdada puudega ja liikumispuudega isikute õigusi lennureisi ajal. Esimalt täpsustatakse direktiivis mõistet puudega ja liikumispuudega isik — selle all peetakse silmas iga isikut, kelle liikumisvõime on kas alaliselt või ajutiselt kahjustatud; samuti isikut, kellel on vaimne puue, kahjustus või muu puue, või on inimese liikumisvõime piiratud vanuse tõttu.

Direktiiv on suunatud neile, kes oma erivajadusest tulenevalt vajavad tähelepanu

ja abi, et nad saaksid kasutada samu teenuseid ja võimalusi lennuliikluses, mis on kättesaadavad teistele reisijatele.

Rõhutatakse, et lennufirma ei tohi keelduda puudega või liikumispuudega isikule lennupileti broneerimisest või lennuki pardale võtmisest, tuues põhjenduseks puude või tervisprobleemi olemasolu. Samuti toob direktiiv välja, et puudega isikul on õigus saada abi lennukisse sisenemisel, lennukist väljumisel, võtta kaasa vajalikud abivahendid, saada informatsiooni juurdepääsetaval ja arusaadaval moel, võtta kaasa juhtkoer, kasutada tualettruumi jm.

Kui abivahend on lennureisi ajal purunenud või kaotatud, on õigus nõuda kompensatsiooni kooskõlas rahvusvahelise või siseriikliku seadusega.

Direktiiv toob välja kaks võimalust, mille puhul on lennufirmal õigus keelduda puudega isiku lennuki pardalevõtmist (puudest tingitud asjaoludel):

- keeldumine on põhjendatud ohutusnõuete täitmise-
ga, mis on vastu võetud kas siseriiklikul või rahvusvahelisel tasandil. Turvalisust puudutavad nõuded peavad

olema avaldatud ja kättesaadavad arusaadaval ja juurdepääsetaval moel ja keeldumise korral tuleb isikule pakuda mõistlikku alternatiivi. Enamus juhtudel on seda raske põhjendada, kuidas puudega inimene põhjustab kõrgenenud turvariski, kuidgi võib olla ka keerulisi olukordi, kus erinevate riikide seadusandlus võib olla omavahel vastuolus;

- puudega inimese pardale saamine on võimatu füüsiliste tingimuste tõttu (nt lennuki või selle uste suurus). Sellisel juhul on puudega isiku õigus saada kompensatsiooni toimumata lennureisi eest ning isikut tuleb kirjalikult informeerida pardalemiseku võimatusest ning võimalikest alternatiividest.

Olukorrad, milles vajaduse korral tuleb puudega isikutele lennujaama poolt abi pakkuda on järgmised:

- võimalus teatada oma saabumisest ja saada abi nii lennujaamas kui väljaspool lennujaama;
- liikuda registreerimispunktini, registreerida end ja oma pagas lennule, täites vajalikud julgeolekuprotseduurid;
- minna lennuki pardale, olles vajaduse korral varustatud tõstuki, ratastooli vm vajaliku abiga;
- saada abi lennukis istekohtadele jõudmisel, pagasi paigutamisel pagasilaekasse;
- väljumisel lennukist pagasi ootesaali, täites julgeolekuprotseduurid ja minna

edasi määratud punkti;

- jõuda läbisõidul ümberistumisega lendudele, saades vastavalt vajadusel abi õhus ja maal ning terminalides ühest terminalist teise minekul;

- minna vajadusel tualett-ruumi.

Kui puudega isikul on kaasas saatja või abistaja, peab puudega inimese soovi korral andma abistajale võimaluse ise abi pakkuda. Kui nägemispuudega inimene vajab juhtkoera, siis tuleb sellest lennujaama või lennufirmat teavitada ja järgida juhtkoerte vedamise siseriiklike eeskirju (kui need on olemas). Direktiivi lisa 1 toob välja, et vajaduse korral tagatakse tunnustatud juhtkoerte maapealne teenindamine.

Direktiiv näeb ette nn saabumis- ja väljumispunktide sisseseadmise lennujaamas. Vastavad punktid peavad olema selgelt tähistatud, võimaldama tutvuda lennujaama kohta käiva informatsiooniga ning seal saab puudega inimene vajaduse korral teatada oma kohalolekust ja abivajadusest.

Saabumis- ja väljumispunktid peavad asuma terminalihoonetes ja ka neist väljaspool (nt sissekäikude juures, parklas vm üldkasutatavas ja juurdepääsetavas kohas).

Kohtumispunkt peab olema igas lennujaamas, mida külastab igas aastas vähemalt 150 000 reisijat ja selle

täpse asukoha määrab kindlaks lennujaama haldav ettevõte.

Õigus abile lennujaamas ja etteteatamistähtaeg

Direktiiv sätestab, et erinevatel viisidel lennupiletit broneerides või ostes (sh Interneti kaudu), peab puudega isikul olema võimalik anda teada oma erivajadusest, kui ta vajab lennujaamas ja lennuki pardale minekul abi.

Kui reisikorraldaja või lennuettevõtja on saanud teate abi erivajadusega reisijast vähemalt 48 tundi ette ja reisija on lennujaamas kohal hiljemalt 1 tund enne lennuki väljumist, siis on lennufirma kohustatud pakkuma vajalikku abi ja edastama teate kõikidesse punktidesse, kus isik võib edasist abi vajada (st nii läbisõidupunkt kui reisi sihtpunkt).

Abi peab isikule osutama ka sel juhul, kui etteteatamistähtaeg on lühem kui 48 tundi. Sellisel juhul on oluline olla lennujaamas vähemalt 2 tundi enne lennuki väljumisaega. Lühema etteteatamistähtaja korral peab lennufirma tegema mõistlikke jõupingutusi selleks, et pakkuda vajalikku abi, kuid sellisel juhul ei ole abi alati garanteeritud.

Lennujaama omav ettevõtte võib ise korraldada vajaliku abi osutamise puudega isikutele või anda selle kohustuse üle teisele osapoolle (nt lennujaama teenindavale et-

tevõttele). Direktiiv ei sätesta otseseid kvaliteedistandardeid, millele pakutav abi peab vastama, kuid tuuakse välja, et osutatava abi kvaliteedistandardid ja selle tagamiseks vajalikud vahendid määratakse kindlaks koostöös puuetega inimeste organisatsioonidega. See eeldab puuetega inimeste organisatsioonide tihedat koostööd lennujaamadega. Järgida tuleb ka liikumispuudega inimest maapealse teenindamise eeskirju (ECAC toimimishend).

Üldjuhul ei tohi puudega inimeselt lennujaamas osutatavate teenuste ja abi eest tasu küsida, kuid kui selline eriotstarbeline tasu on kehtestatud, peab see olema läbipaistev, kulupõhine ja jagatud kõikide lennujaama kasutajate vahel proportsionaalselt (sisalduma kas lennujaamamaksus vm kulus).

Kui erivajadusega reisijale osutatakse teenuseid või abi, mis vastavad kõrgemale standardile direktiivis sätestatust, siis on tasu küsimine põhjendatud.

Koolitus

Lennuettevõtjad peavad tagama koolituse neile töötajatele, kes osutavad puudega või liikumispuudega inimestele otsest abi. Kõik reisijatega tegelevad töötajad peavad saama koolitust selleks, et tagada puudega inimestele võrdsete võimaluste rakendamine. Koolituse korraldamisel ja läbiviimisel on oluline roll puuetega inimeste organisatsioonidel, kelle pädevuses on teadlikkuse suurendamine puuetega inimeste vajadustest.

Kui puudega isik tunneb, et tema õigusi antud direktiivi alusel on rikutud, siis

on tal õigus võtta ühendust lennuettevõtte või lennujaama haldava firmaga. Kui ei jõuta isikut rahuldava lahenduseni, on isikul õigus pöörduda siseriiklikult kindlaks määratud täitevasutuse või teises liikmesriigis asuva rakendusametuse poole, kes peab isiku kaebuse edastama.

On oluline, et puudega inimesed saaksid kogeda reismist nagu kõik teised, ilma igasuguse diskrimineerimiseta. Seetõttu on ka puuetega inimeste organisatsioonidel oluline roll inimeste teavitamisel ja kindlustamisel, et regulatsioon kannaks oma eesmärgi.

Brüsselis toimunud üritusel osalesid Toomas Mihkelson ja Karin Hanga.

Valmis infoteatmik "Abiks puudega inimesele"

Tallinna Puuetega Inimeste Kojas valmis infoteatmik "Abiks puudega inimesele".

Selleks, et puudega inimese igapäevaelus rahuldavalt toime tuleks, on vaja väiksemat või suuremat abi. Mõnele inimesele piisab prillidest, teine vajab mitmeid abivahendeid ja teenuseid.

Kuidas ja kust abi leida saab teada teatmikust „Abiks puudega inimesele”. Teatmiku lehekülgedelt

leiab infot nii riiklike kui ka Tallinna linna poolt pakutavate teenuste ja toetuste kohta. Lisaks on infomaterjalis ära toodud teave puuetega inimeste organisatsioonide kohta.

Teatmik, millest on olemas ka venekeelne ja elektrooniline versioon, on saadaval Tallinna Puuetega Inimeste Kojas, pdf-failina ka koja kodulehel www.tallinnakoda.ee.

Euroopa Majandus– ja Sotsiaalkomiteel täitub 50 aastat

Euroopa Majandus– ja Sotsiaalkomitee (EMSK) on Euroopa Liidu nõuandev organ, mis asutati 1957. aastal ning mille esimene plenaaristung toimus 1958. a mais — 50 aastat tagasi. Idee Euroopa struktuuride juurde nõuandev organ luua tuli Beneluxi riikidelt, kes nägid selles olulist panust Euroopa ülesehitusse, võimaldades tähtsate otsuste tegemisel laialdast arutelu.

MEELIS JOOST

EMSK ühendab tööandjate organisatsioonide, ametiühingute ja muude huvirühmade esindajaid. Eesti liitumisel Euroopa Liiduga nimetati ametisse ka meie riigi esindajad: tööandjate organisatsioonidest on kohal Tööandjate Keskliit ja Kaubandus–Tööstuskoda, ametiühingutest Eesti Ametiühingute Keskliit ja Teenistujate Ametiliitude Keskorganisatsioon TALO, kolmanda sektori katusorganisatsioonidest Eesti Mittetulusühenduste ja Sihtasutuste Liit, Talupidajate Keskliit ja EPIK.

Komitee ülesandeks on anda tagasiside seadusandlike algatuste kohta, mis Euroo-

Komitee president Dimitris Dimitriadis.

pa Komisjon on välja töötanud. Arvamused saadetakse Euroopa Komisjonile, Euroopa Liidu Nõukogule ja Euroopa Parlamendile. Komitee seisab hea organiseeritud kodanikuühiskonna käekäigu eest Euroopa Liidus, aga samuti teistes riikides, kelle sotsiaalmajanduslikku ja demokraatlikku arengut Euroopa Liit toetab.

EPIKu esindajana on Majandus– ja Sotsiaalkomitee liikmeks olnud pea üheksa aastat koja välissuhete spetsialist Meelis Joost. Koos EPIKu eestseisja Helve Lui-gega töötas ta 2006. a EL eesistujariigi Austria palvel välja arvamuse „Võrdsed võimalused puuetega inimestele”. 2007. a septembri plenaaristung kiitis heaks Portugali

eesistumise palvel koostatud arvamuse „Ühtlustatud mõõdikud puudevaldkonnas”.

Viimase puhul on eriti oluline see, et aramus keskendub statistika kogumisele puuetega inimeste elukvaliteedi kohta. Statistika, ja just võrdleva statistika kogumise vajadust toonitab ka eelmise aasta detsembris heakskiidetud ÜRO konventsiooni artikkel 31.

Väga konstruktiivselt tehti dokumendi väljatöötamisel koostööd Euroopa Komisjoni Sotsiaalasjade ja Tööhõive peadirektoraadi puuetega inimeste üksuse, statistika peadirektoraadi EUROSTATi ja Euroopa Puuetega Inimeste Foorumiga.

EMSK juurde on moodustatud ka mitteametlik puude-

valdkonna rühm, mis ühendab neid komitee liikmeid, kelle koduorganisatsiooniks on puuetega inimeste organisatsioon või muu asutus, mille üheks oluliseks valdkonnaks on puuetega inimeste elukvaliteedi parandamine. Arvestades, et komitees on kokku 344 liiget ning neist vaid kuus kuuluvad puudevaldkonna rühma, on vastutus suur, ning väga oluline on ülesanded nii hästi kui võimalik omavahel ära jaotada. Mitteametliku rühma liikmed on pärit Hispaaniast, Lätist, Rootsist, Rumeeniast, Taanist ja Eestist.

EMSK juubelit tähistatakse Eestis 5. septembril, kui

Tallinnas koguneb komitee kommunikatsioonirühm, mida juhib komitee asepresident, Iiri Laste Õiguste Allianssi juht Jillian van Turnhout. Samuti on Eesti, Läti ja Leedu ühisel ettevõtmisel ning komitee president Dimitriadise toetusel 25.–26. septembril Riias toimumas Balti Kodanikuühiskonna Foorum. Eesmärgiks on arutada Balti riikide kodanikuühiskonna rolli tasakaalustatud sotsiaalmajandusliku arengu saavutamisel.

Seadusandlike algustele analüüsi kõrval on üheks tähtsaks eesmärgiks kodaniku ja Euroopa teineteisele lähendamise — pole just ker-

ge ülesanne, seda eriti kaas-aegses infotulvas. Kõikjal, ka Euroopa Liidu liikmesriikides tuleb teha jätkuvat selgitustööd, et kolmanda sektori organisatsioonidel on täita oluline roll ühiskonna stabiilses arengus, võimalikult palju otsused tuleb teha koostöös. Kodanik saab kaasa rääkida, seda demonstreerib kasvõi 2007. a kogutud enam kui miljon allkirja, et nõuda puudega inimestele paremat õiguskaitset.

Soovime Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele palju õnne ja rohkeid töövõite kodanikuühiskonna organisatsioonide rolli tugevdamisel Euroopas!

Puudega inimene pääseb Tallinnas sõidusoodustuse tõendamisest

Puudega inimene pääseb Tallinnas sõidusoodustuse tõendamisest

Sertifitseerimiskeskuse uuenduse järel saavad puudega inimesed ja lasterikkad pered Tallinna ühissõidukites sõita ilma, et neil oleks vaja soodustust tõendavaid dokumente kaasa kanda.

“Seni tuli õigust soodustusele tõendada eraldi dokumendiga, edaspidi hoolitsevad sotsiaalosakonnad, et soodustuste saajate andmed oleks esitatud,” ütles sertifitseerimiskeskuse ID-pileti teenuste- ja arendusosakonna juhataja Andrus Miller.

Praegu on Tallinna ühissõidukites tasuta sõiduõigus 2204 sügava puudega isikul ja soodustusega sõiduõigus 16 259 raske või keskmise puudega isikul.

“Kui palju nendest pöördub teenuse saamiseks, ei ole teada, sest selline soodustu-

se kasutamine ilma dokumendi esitluseta ühissõidukis on vabatahtlik ja eeldab, et isikud ostavad ID-kaardiga elektroonilise pileti,” ütles Torjus.

Tserebraalparalüüsi pärast kepi toel liikuva Rita Goruškina (40) arvates on sõidusoodustuse tõendamisest vabastamine hea, kuid liikumispuudega inimestest puudutab see väheseid. “Võib-olla viis inimest sõidab bussiga. Proovige ratastooliga minna ühissõidukisse!”

Ka madalapõhjalisse bussi ei pääse, kui bussijuht peatab bussi kõnnitee äärekivist kaugel. Ligemale 25 aastat linnas ühissõidukitega liikunud Goruškina on kontrolöre kohanud vaid mõnel korral ja kordagi pole nad temalt piletile lisaks muid dokumente küsinud.

Eesti Päevaleht

Õppekäik Soome ja Rootsi

KARIN HANGA

Põhjamaade Ministrite Nõukogu Eesti esinduse juures tegutseb puuetega laste ja nende perede töögrupp, kuhu kuuluvad erinevad puuetega laste huve esindavad osapooled (lapsevanemad, haridus- ja sotsiaalteenuste osutajad, sotsiaalministeeriumi, maakondlike puuetega inimeste kodade esindajad jt). Töögrupi poolt on organiseeritud kaks rahvusvahelist konverentsi puuetega lastega seonduvatel teemadel, neist viimane „Toetav omavalitsus — kas võtmeväärtus puuetega lastele?“ 2008. a märtsis.

2007. a oktoobris oli töögrupi liikmetel Kaia Kaldveel, Tiina Stelmachil, Merike Kaunisaarel ja Karin Hangal võimalus minna õppekäigule Soome ja Rootsi, et saada uusi teadmisi Põhjamaade süsteemist puuetega lastele sotsiaalteenuste osutamisel. Õppekäiku finantseeris Põhjamaade Ministrite Nõukogu.

Sotsiaalsüsteem Rootsis

Rootsi puudepoliitika nurkakiviks on põhimõte, et igaühel peavad olema tagatud võrdsed võimalused ja õigused ühiskonnas osalemiseks. Eesmärk on vähendada erinevusi, mis on puudega ja puudeta inimeste vahel. Ala-

Õppekäigul osalenud.

tes 1960ndatest aastatest on puudekäsitus muutunud, st puuet ei käsitleta enam kui “isikust tulenevat probleemi”, vaid seosena isiku igapäevase ümbritseva keskkonnaga (kuidas ta toime tuleb tulenevalt oma probleemist).

Vastutus sotsiaalse turvalisuse, arstiabi ja sotsiaalteenuste tagamise eest on antud erinevatele tasanditele — riigile, maakonnale ja kohalikule omavalitsusele. Riik vastutab seadusandluse, riiklike arengukavade ja sotsiaalkindlustuse eest, mis tagatakse läbi maksupoliitika. Maavalitsus vastutab tervishoiu eest ja see

hõlmab ka rehabilitatsiooni ning abivahenditega varustamist. Kohalikud omavalitsused vastutavad sotsiaalteenuste eest.

Kuna tervishoiuteenuste regulatsioon riigi tasandi on üsna üldine (eesmärgid ja raamistik), siis annab see maavalitsustele ja omavalitsustele võimaluse seaduse kohandamiseks vastavalt iga maakonna võimalustele ja vajadustele.

Valdkonda reguleerivaid õigusakte on mitmeid (nt sotsiaalteenuste seadus, tervishoiuteenuste seadus jm), kuid Rootsi omapäraks on see, et neil on olemas ka eriseadus püsiva ja raske puu-

dega isikutele. Selle seaduse alusel taotlevad õigustatud isikud eriabi ja eriteenuseid.

Õigustatud isikute ringi kuuluvad isikud kellel on:

- vaimupuue, autism või sellele iseloomulik seisund;
- märgatav ja püsiv vaimupuue peale ajukahjustust, mis on tekkinud täiskasvanueas, või psüühikahäire;
- muu tõsine ja püsiv füüsiline või vaimne puue, mis ei tulene normaalsest vananemisest ja mis põhjustab märgatavaid raskusi igapäevases elus ning vajaduse eriliste teenuste ja toetuse järele.

Eriseadus (rootsikeelne lühend LSS) sätestab kümme teenust:

Nõustamine spetsialisti poolt, kellel on lisaks oma erialasele ettevalmistusele (sotsiaaltöö, psühholoogia, füsioteraapia, tegevusteraapia, eripedagoog) ka süvendatud teadmised erinevate puudeliikide kohta. Nõustamine ei asenda rehabilitatsiooni, habilitatsiooni ega teisi sotsiaalteenuseid.

Isiklik abistaja. Puudega inimene võib vajada ühte või mitut isiklikku abistajat igapäevaseks toimetulekuks. Kuni 20 tundi nädalas finantseerib isikliku abistaja teenust kohalik omavalitsus. Kui inimese vajadus on suurem kui 20 tundi, tekib tal õigus taotleda vastavasisulist toetust. Toetuse suuruse määramiseks viib hindamise läbi Eesti mõistes sotsiaalkindlustusamet, kes

määrab toetuse, mille alusel teenuse edasise finantseerimise võtab üle riik (kohalik omavalitsus maksab endiselt 20 tundi).

Saatja teenus (ingl k *companion service*) määratakse neile, kes ei vaja otseselt isikliku abistajat, kuid vajavad siiski abi kodust väljaspool, et ühiskonna tegevustest osa võtta. Kui isiklik abistaja on määratud, siis kannab tema ka saatja rolli.

Isiklik kontakt ehk tügisiku teenus (ingl k *personal contact*) on mõeldud inimesele, kes vajab kedagi, kellega vestelda, et mitte jääda sotsiaalselt isoleerituks. Kontaktisik aitab võtta vastu otsuseid, toetab moraalselt, annab nõu igapäevastes tegevustes. Kontaktisiku võib määrata ka perekonnale.

Puhketeenus kodus (*relief service in the home*), kas teatud regulaarsusega või ka ootamatutel juhtudel. Teenuse pakkuja peab olema kättesaadav 24 tundi ööpäevas, et anda igapäevastele hooldajatele (nt vanemad) puhkust.

Lühiajaline hoideteenus annab perekonnale puhkust ja puudega inimesele vaheldust, keskkonna muutust jm. Lühiajalist hoideteenust võib pakkuda kas vastavas asutuses, teise perekonna juures või noorte puhul nt suvelaagris.

Üle 12-aastaste koolis käivate puudega laste lühiajaline hoid. Vanemad

kui 12-aastased lapsed võivad saada hoideteenust enne või peale kooli (alla 12-aastastele on tagatud teised hoidemeetmed), samuti suvevaheagadel.

Eluasemeteenus lastele. Kui laps ei ela oma vanematega, võidakse pakkuda kasuperes elamise teenust, või elamist spetsiaalses teenuseid pakkuvas asutuses. (Meie mõistes on tegemist asenduskoduteenusega.)

Eluasemeteenused täisealistele. On variatsioone, kuid kõige sagedamini elavad täisealised isikud nn grupikodudes või teenust pakkuvates kodudes, mis vajadusel on ka kohandatud.

Päevased tegevused täisealistele, kes ei käi tööl, kuid kes omavad õigust veeta oma päevi sisukalt (kaasa arvatud töölaadsed tegevused).

Üldjuhul ei maksa LSS alusel pakutavad meetmed puudega isikule midagi, kuid on ka erandeid. Kui on selge, et inimene kuulub LSS seaduse alla, koostatakse teatud tegevusplaan (meie mõistes juhtumiplaan), millega hinnatakse abivajadust ning planeeritakse meetmeid ja teenuseid inimese aitamiseks. Plaan peab olema läbi arutatud inimese ja vajadusel tema pere/esindajatega, see peab tuginema isiku enda soovidele. Plaan võib sisaldada erinevaid meetmeid, mida pakuvad erinevad teenuse osutajad. Kohalik omavalitsus on vastutav plaani kir-

ja pandud meetmete koordineerimise eest. Üks isik võib samaaegselt saada mitmeid teenuseid ka LSS alusel.

Kui isik tunneb, et tema õigusi on rikutud (nt talle ei osutata abi LSS alusel), on tal õigus pöörduda kaebusega maakonnakohtusse.

Habilitatsioon, rehabilitatsioon ja tehnilised abivahendid

Habilitatsioon, rehabilitatsioon ja tehnilised abivahendid kuuluvad tervishoiuteenuste alla ja nende korraldamine on üldjuhul antud maakonna pädevusse (mõningatel erandjuhtudel ka kohaliku omavalitsuse pädevusse).

Habilitatsiooni ja rehabilitatsiooni eesmärk on tagada, et puudega inimesed oleksid võimelised elama nii iseseisvalt kui võimalik samade õiguste, kohustuste ja vastutusega nagu ülejäänud ühiskonna liikmed. Habilitatsiooni ja rehabilitatsiooni alla on hõlmatud kõik tegevused nii meditsiinilisest, psühholoogilisest, sotsiaalsest, pedagoogilisest kui ka töölesaamisele orienteeritud meetmetest.

Maakonna tasandil peab olema korraldatud rehabilitatsioonialase abi saamine erinevatest valdkondadest (sotsiaalne, meditsiiniline jm) — tagatud peab olema nii hindamine kui ka teraapiad, sh tegevusvõime hindamine, soovitusel uuteks õppimis-

strateegiateks, tehnilised abivahendid jm. Ja teraapiad nii individuaalselt kui gruppidele.

Õppekäigu raames külastasime mitmeid erinevaid asutusi

Helsingis asuv **Põhjamaade Rehabilitatsioonitehnoloogia Arenduskeskus** (*The Nordic Development Centre for Rehabilitation Technology*, lüh NUH). Keskuse tegevuse aluspõhimõtteks on, et erinevad tehnoloogiad, abivahendid ja kohandused võimaldavad kõikidel inimestel osaleda ühiskonnas võrdsel alustel, andes inimestele iseseisvuse ja enesevääriskuse. Seetõttu ongi keskus võtnud endale eesmärgiks tugevdada Põhjamaade ühist tööd erinevate toetavate tehnoloogiate ja abivahendite arendamisel, koostöövõrgustike loomise erinevate organisatsioonide, teenuse tarbijate ning teenuse pakkujate vahel ning uurimistöö tõhustamise abivahendite valdkonnas.

Riiklik Sotsiaal- ja Tervisevaldkonna Uurimis- ja Arenduskeskus STAKES Helsingis. Tutvustati keskuse tegevusi abivahenditega seotud andmebaasi väljatöötamisel (Internetipõhine andmebaas, kust on võimalik otsida abivahendeid tootenimetuse, tootja-firma jm järgi; samuti erinevate abivahendite kirjel-

dused, müügikohad). Töötatakse välja abivahendite alaseid õppematerjale (videod, pildimaterjal jms), mida kasutatakse spetsialistide koolitamisel. Uuritakse abivahendite kättesaadavust tervishoius ja toetavate teenuste süsteemis.

Riiklik Tervishoiu- ja Sotsiaalamet (*National Board of Health and Welfare*) Rootsis. Põhiliseks tegevusvaldkonnaks on tervise- ja sotsiaalvaldkonnas puuetega inimestele osutatud teenuste analüüs. Tegevusteks on iga-aastased raportid, poliitike ellurakendamisega seotud hinnangud, teenuste kasutamise statistika jm. Samuti tegeletakse teenuste standardite ja juhendite väljatöötamisega tervise- ja sotsiaalvaldkonnas ning antakse juhiseid nii maakondlikule kui kohaliku omavalitsuse tasandile.

Stockholmi lähedal asuv **Haninge omavalitsus**. Saime informatsiooni puuetega inimestele suunatud teenuste osutamisest kohaliku omavalitsuse tasandil. Sotsiaaltöötajad on spetsialiseerunud erinevates valdkondades (vaimupuudega inimestele, psüühikahäirega inimestele, puuetega lastele ning isikliku abistaja teenuse osutamisele) ja vastutavad oma sektoris abivajaduse hindamise ja teenuste osutamise eest. Sotsiaaltöötajad on kui teenuste vahendajad (juhtumikorralduse vahendami-

se mudel) — koostatakse tegevusplaan, inimene seotatakse teenustega ja plaan vaadatakse üle üks kord aastas. Rohkem ja sisulisemalt tegeleb inimesega juba teenuse osutaja, kes annab sotsiaaltöötajale tagasisidet.

Külastasime kahte puuetega lastele lühiajalist hoideteenust pakkuvat “kodu”, mis asusid tavalises eramajade rajoonis, ühekordses väikeses majakeses. Kodus olid iga lapse jaoks eraldi ruumid. Teenuseid osutatakse vastavalt vanemate/pere vajadusele, st teenuse maht ei ole õigusaktiga piiratud — kui otsus teenuse saamise kohta on langetatud, siis osutatakse teenust väga paindlikult, lähtudes laste ja vanemate vajadustest. Peretüüpi kodus on arvestatud, et igal lapsel on oma nn kontaktisik, kes vastutab lapse käekäigu eest, hoiab ühendust vanematega, dokumenteerib olulisemad tähelepanekud. Põhimõte on, et lapse lühiajalisele hoideteenusele toomisega vanemate vastutus ei kao ja nad finantseerivad ikka neid samu asju, mis kõikide laste puhul. Majas ei ole eraldi koristajat või kokka, kõik tegevused tehakse koos lastega. Kui lapsed on hoideteenusel nädala sees, siis nad käivad sealt ka kooli või lasteaeda.

BOSSE-keskus Stockholmis, kust saavad nõu ja abi 16–65-aastased puudega inimesed, kellel on fikseeritud liikumispuue (võivad olla li-

saks ka teised puuded, kuid üks puuetest peab olema liikumispuue). Keskuses töötab 16 inimest, kes on erineva erialase ettevalmistusega — sotsiaaltöö, tegevusteraapia, psühholoogia. Umbes pooled töötajatest on ka ise puudega. BOSSE on kohaliku omavalitsuse eelarveline asutus, paljud kliendid saavad just omavalitsuse soovitusel siis, kui on näha, et omavalitsusel ei ole aega inimest ära kuulata ja ise nõustada. Keskuse põhitgevusteks on puuetega inimeste nõustamine sotsiaals ja haridusalastes küsimustes, toimetulekuküsimustest (kindlustus), isikliku abistaja teenuse vajaduse hindamine jm. Kui vaja, minnakse kliendiga kaasa teenuse osutaja juurde. Korraldatakse tugigruppide tööd (nt puudega naistele, puudega meestele, kuidas elada isikliku abistajaga (privaatsuse küsimused, suhted vastassugupoolega), kuidas hakata elama iseseisvalt (noored, kes lahkuvad vanematekodust), info seaduste ja õiguste kohta) jm. Tasulise teenusena pakutakse isiklike abistajate koolitust teenust osutavatele asutustele ja kohalikele omavalitsustele, korraldatakse suvelaagreid puuetega lastele.

Lisaks käisime ka **Põhja-maade Puudepoliitika üksuses** (*Nordic Council on Disability Policy*), **Rootsi Abivahendite Instituudis** (*Swedish Institute of Assistive*

Technology) ning **Sollentuna omavalitsuses**. Viimasel tutvusime puuetega lastele pakutava hoideteenusega.

Kokkuvõttes võib öelda, et õppekäik oli informatiivne ja mitmekülgne. Ühelt poolt kuulsime nn riigitasandi nägemust süsteemi korraldusest ning teiselt poolt teenuse osutajate nägemust. Kahe nägemuse vahel ei olnud erilisi vastuolusid — omavalitsused pidasid teenuste finantseerimist üsnagi piisavaks, kuigi ka neil on suhteliselt palju bürokraatiat teenuse osutamise fikseerimise kohta.

Võrreldes Eestiga on erinevuseks, et spetsiaalselt puuetega inimestele suunatud teenuse saajate arv on suhteliselt väike. See on arvatavasti tingitud asjaolust, et ka nn üldseadused tagavad puuetega inimestele abi osutamise piisaval määral.

Kõige toredam sündmus selle reisi ajal oli aga Eesti Vabariigi 90. aastapäeva tähistamine Stockholmi Eesti Majas, kus tundsin ennast rohkem eestlastena kui kodus olles, ja kus peale nädalast õppekäiku oli nii tore kohale tulnud väliseestlaste ja Rootsis töötavate eestlaste suust puhast eesti keelt kuulda.

Jalutu jooksja läheb olümpiale

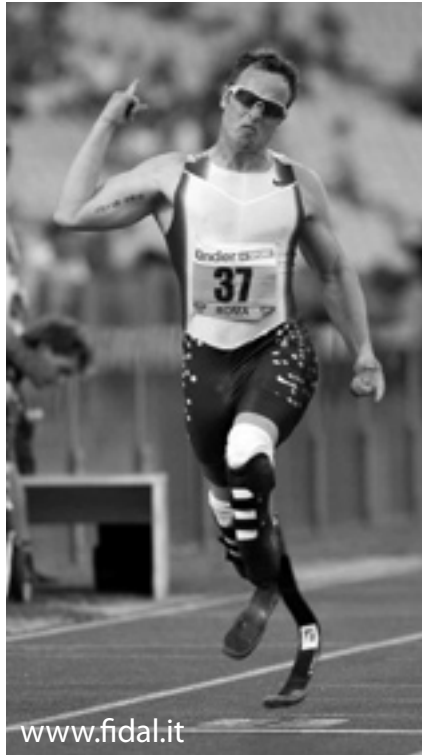
16. mail otsustas Šveitsis Lausanne'is asuv rahvusvaheline spordi arbitraažkohus ühehäälselt, et 21-aastane jalaproteesidega lõuna-aafriklane Oscar Pistorius võib ikkagi olümpial võistelda.

Mäletatavasti keelas rahvusvaheline kergejõustikuliit IAAF jaanuaris Pistoriuse osavõtu tavasportlaste võistlustest, väites mitmele uurimustulemusele toetudes, et aastavanusena jalad kaotanud noore atleedi süsinikkiust kunstjäsemed annavad talle teiste sportlastega võrreldes tuntava eelise, kuna ta kulutab joostes neljandiku võrra vähem energiat kui teised.

Varem mitmel mainekal kergejõustikuvõistlusel osalenud ja häid tulemusi näidanud 400 meetri jooksja Pistorius kaebas IAAFi otsuse edasi — noormehe peas oli juba sündinud auahne plaan osaleda tänavusel Pekingi olümpial.

Pikalt asja uurinud ja mõlemaid osapooli küsitlenud arbitraažkohtu hinnangul pole Pistoriuse eelised milligagi tõestatud. Otsus jõustub kohe, jättes seega noorukile ettevalmistuseks veel mõned kuud aega.

“Olen otsusest vaimustuses ja loodan, et see vaigistab kõik hullumeelsed teooriad, mille järgi annab minu puue mulle eelise,” sõnas Pistorius.

Oscar Pistorius

Sündinud: 22. nov 1986

Sünnikoht:

Sandton, Lõuna-Aafrika

Pikkus ja kaal:

186 cm ja 80,5 kg

Isiklikud rekordid:

100 m — 10,91;

200 m — 21,58;

400 m — 46,56

Saavutused: 2004. aasta

Ateena paraolümpiamängude kuldmedal 200 m jooksus.

Tõsi küll, olümpianorm on Pistoriusel praegu veel täitmata. Tema tippaeg (46,56) on küll parasportlaste maailmarekord, kuid jääb ikkagi sekundiga olümpia A-normile alla. Ka pole Pistorius viimastel kuudel saanud tree-

ningutele keskenduda, sest veenva apellatsiooni koostamine on röövinud omajagu aega.

Kui Pistoriusel ei õnnestuigi normi täita, ei tähenda see veel, et jalutu noormees peab Pekingi mängudelt kõrvale jääma. Lõuna-Aafrika olümpiakomitee võib nooruki siiski oma teatejooksu meeskonda arvata. Selleks pole Pistoriusel vaja mingit normi täita — igal riigil on lubatud teatejooksutiimis kaasa võtta kuni kuus võistlejat.

Ning lõppude lõpuks jääb alles võimalus osa võtta paraolümpiast, millest Pistorius on ka huvitatud.

IAAF avaldas pärast arbitraažkohtu otsust kohe pressiteate, milles kuulutas, et uudis “teeb neile rõõmu”.

Pressiteates seisis: “IAAF-il on olnud suur soov anda Pistoriusele võimalus osaleda kõigil kergejõustikuvõistlustel, kuid samal ajal oleme pidanud leidma vastused küsimustele, kas tal võiks olla teiste ees ebaõiglasi eeliseid.”

IAAFi president Lamine Diack ei hakanud nüüd spordikohtule vastu vaidlema. “Aktsepteerime nende otsust. Oscar on teretunud kõikjale, kus ta iganesel suvel võistelda soovib. Ta on muljet avaldav noormees ning me jääme ootama tema imekspandavaid saavutusi.”

Eesti Päevaleht

Sünnipäevapidu purjeka pardal

Mida sõbrale sünnipäevaks kinkida? See küsimus vaevab aeg-ajalt kõiki. Enamasti leiame probleemile lahenduse — mõnikord kergelt, teinekord raskemalt. Mina otsustasin sel aastal oma sõbrale laevareisi kinkida.

AIVE SARJAS

Sünnipäev oli juba ukse ees, aga kingitust polnud ikka veel. Juhuslikult silmasin kohalikus ajalehes Sõnumitooja kuulutust: Ida-Harju Invaühing korraldab merereisi purjekal Blue Sirius. Ja selsamal hetkel oli otsus tehtud — kingituseks saab meresõit.

Ka päikeselise ilmaga võib külmetada

Eriti mõnusaks tegi kingituse üleandmiseks see, et sõber pidi mulle just laevareisi päeval külla tulema, ning sadam, kust purjekas väljus, paikneb naaberkülas.

Olles mõned aastad mere ääres elanud, on kogemus mulle õpetanud, et ka päike-

se käes, eriti aga merel, võib väga külm olla. Panime soojad riided selga, ühe jope võtsime lisaks veel kaasa ja asusime teele. Sadam ei näinud küll väga kliendisõbralik välja, kail ja selle ümbruses lokkas „korraldamatus”. Aga noh, ega see polegi mingi lõbusõidusadam, pigem ikka traalimeeste tööpaik. Purjelaevaga reise korraldamine on neile lihtsalt väike lisateenistus.

Alusega sadamast merele tüürides ma juba aimasin: me hakkame külmetama. Ja nii läkski. Kolm tundi merel möödusid hambaid plagistades. Tuul oli läbilõikav, hoolimata sellest, et päike säras nii kuidas jõudis.

Nõukogudeaegne mälestussammas allveelaevadele

Sadamast võtsime suuna Hara sadamale. Nõukogude ajal oli see allveelaevade pesapaik, üks kahest N Liidu vetes olnud demagnetiseerimissadamast. Räägitakse, et magnetit oli veealuste laevade küljest vaja ära võtta selleks, et välismaised radari-seadmed neid ei avastataks.

Oli kuidas oli, aga nüüd on kunagisest võimsast rajatisest järele vaid ahervare. Kõik, mis vähegi metalli meenutas, on kokkuostu tasitud, järele on jäänud vaid lagunevad müürid.

Kuid purjekaga sadama akvatooriumist läbi sõita oli väga muljetavaldav. Justnagu

Purjeka kapten Raido Vagiström.

õudusfilmi oleks sattunud. Filmilikkust lisasid kokkukukkumise äärel müüridele kohaliku külarahva seas ringlevad kuulujutud, mis räägivad, et kui maad mööda sadamale läheneda, võib püssiga valvur sind pandiks võtta. Kusagil sadamasopis olevat kalakasvatus ja tuki-ga mees olla seal just selleks, et võõraid ja uudishimulike pilke kasvavatelt kaladelt eemal hoida.

Purjelaevaga merel — ilma purjedeta

Kirjutan siin muudkui, et purjetasime purjekaga, aga tegelikult ei näinud me purjehuppi. Laeva kapteni Raido Vagiströmi sõnul saab 1907. aastal Norras kalalae-vaks ehitatud Blue Siriusega

täispurjes sõita ainult siis, kui täiskoosseisus meeskond pardal. Mitu meest moodustavad täiskoosseisu, jäi kahjuks küsimata. Meiega koos oli pardal vaid kaks päris meremeest — kapten ja tema abiline.

„Helesinine taevatäht” on 28 m pikk ja 5 m lai, tema süvise sügavuseks on 2,9 m. Purjepinda laeval 260 m². Ja olukorraks, kus pole täit meeskonda peale panna või vajaliku tugevusega tuult puhumas, on olemas ka mootor, 213 kW Daimler Benz. Laev kaalub 90 tonni ning võib pardale võtta kuni 32 reisijat.

Purjekaid liigitatakse mastide arvu ja purjestuse järgi. Oma tüübilt on Blue Sirius kuunar. Kuunariks nimetatakse kahe- või enamamas-

Ida–Harjumaa Invaühing osaleb huvitavates projektides

Juuni algul võtsid Ida–Harjumaa Invaühingu liikmed osa projekti “Puuetega inimeste päästmine hädaolukorras” raames korraldatud päästeõppusest.

Õppuse viisid läbi Põhja–Eesti Päästkeskuse ennetus– ja koolitusbüroo spetsialistid. Kuna sellelaadseid koolitusi pole varem olnud, samuti ei käsitleta puudega inimese päästmise spetsiifikat Väike–Maarja Päästekoolis, oli ka päästjatel võimalus selles projektis osaledes midagi uut õppida.

Projektis osalesid liikumis–, nägemis– ja kuulmispuudega inimesed, puuetega lapsed ning vaimupuudega isikud. Igas grupis, kellel oli oma juht ja tugiisikud, oli viis puudega inimest. Vaimupuudega inimeste gruppi juhtis Agnes Valgiste. Õppepäeval osalesid ka invaühingu liikmed Katrin, Heli, Kaia, Argo ja Harri.

Räägiti ennetustööst, tutvustati tulekustusvahendeid, sai proovida ise tuld kustutada. Päästekolledži poolt oli kohal päästeauto, tutvustati Eestis uudset nõõripäästemeetodit, võeti üles kaadreid õppefilmi jaoks, mis jutustab puuetega inimeste päästmisest.

Vt pilte: www.idaharjuinvayhing.ee

All: Hara sadam. Nõukogude ajal oli see kasutuses allveelaevade peatuspaigana.

tilist kahvelpurjedes purjekat.

Purjelaev kuulub sihtasutusele Tuletorn Fond, mille põhitegevus on probleemsete saksa ja ka eesti noorte juhendamine. Sihtasutuse juht Peer Salström on sakslane, kuid elab ja töötab viimastel aastatel rohkem Eestis kui Saksamaal.

Reiskorraldaja rolli ei saa alahinnata

Olles juba küllalt külmetaanud, hakkasin piidlema oma reisikaaslasi. Lõpuks võtsin südame rindu ja tegin ühega neist ka juttu. Minu jutukaaslaseks osutus Ida-Harjumaa Invaühingu juht Agnes Valgiste. Lisaks on Agnes ka Kuusalu vallamajas ametis — puuetega inimeste spetsialistina ja psüühilise erivajadusega inimeste tegevusjuhendajana.

Uskumatult optimistlik inimene, kelle näolt ei kadunud naeratus ka siis, kui külm hambad plaksuma pani. Ning kes on jaksanud ühingu töid tegemisi vedada juba 2006. aastast alates. Kuusalu vallas on 300 puudega inimest, ühingu tegevuses osaleb 80.

Kuid selleks, et ühingusse kuuluda, ei pea sugugi puudega olema. Võib olla ka puudega lapse vanem, tugiisik või lihtsalt ühingu toetajaliige.

Igal aastal korraldab ühing Agnese raugematult optimistlikul eestvedami-

sel erinevaid üritusi. Möödunud aastal tehti kaks reisi koduvallas — tutvuti erinevate külade ja kultuurilooliste paikadega. Sel aastal on lisaks kuunarireisidele põnevaks ettevõtmiseks ka päästekoolitusel osalemine.

„Tööd on kogu aeg väga palju, nii vallas kui ühingus, aga saan hakkama,” lausub Agnes. Ja naeratab taas.

Sünnipäevakink sõbrale

Mulle merereis meeldis. Ka kingi saaja väljendas temale omasel tagasihoidlikul moel rahuolu. Kuigi tal oli vist veel külmem kui minul. Sest kajuti uksest ratastool sisse ei mahtunud.

Samas — Agnese abikaasa Rauli palvel tõi kapten villase teki sõbra põlvi soojendama. Aitäh teki ja reisielamuse eest!

